

УДК 811.111'42:82.09

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ПРОБЛЕМНОЇ СТАТТІ ЯК ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОГО ЖАНРУ АНГЛОМОВНОГО МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ

С.В. Петренко, канд. філол. наук (Київ)

У статті розглядаються особливості реалізації комунікативних тактик і стратегій у проблемній статті як літературно-критичного жанру сучасного англомовного медійного дискурсу. З метою формування сприйняття та організації знань про літературні твори, авторський стиль, літературний напрям, звернути увагу читачів на подібні риси кількох літературних творів чи персонажів критиками у проблемній статті використовуються такі стратегії: структурування за принципом релевантності, імунізації висловлювань, узагальнення, припущення, порівняння, наведення прикладів, риторичних запитань, графічна та інформаційна.

Ключові слова: комунікативна стратегія, комунікативна тактика, літературно-критичний жанр, медійний дискурс, проблемна стаття.

Петренко С.В. Коммуникативные стратегии проблемной статьи как литературно-критического жанра англоязычного медийного дискурса. В статье рассматриваются особенности реализации коммуникативных тактик и стратегий в проблемной статье как литературно-критического жанра современного англоязычного медийного дискурса. С целью сформировать восприятие и организацию знаний о литературных произведениях, авторском стиле, литературном направлении, обратить внимание читателей на подобные характеристики нескольких литературных произведений или персонажей критики в проблемной статье используют следующие стратегии: структурирования по принципу релевантности, иммунизации высказываний, обобщения, предположения, сравнения, приведения примеров, риторических вопросов, графическая и информационная.

Ключевые слова: коммуникативная стратегия, коммуникативная тактика, литературно-критический жанр, медийный дискурс, проблемная статья.

Petrenko S.V. Communicative Strategies of Feature as English-Speaking Media Discourse Genre of Literary Criticism. The article highlights the peculiarities of communicative tactics and strategies realization in the feature as an English-speaking media discourse genre of literary criticism. The following communicative strategies in feature have been determined: relevancy principle structuring, utterance immunization, generalization, assumption, comparison, exemplification, rhetoric questions, graphic and information strategies. They have been used in order to form knowledge perception about literary works, writer's style, and literary tendencies, take notice of similar features of some literary works or characters.

Key words: communicative strategy, communicative tactic, feature, genre of literary criticism, media discourse.

Актуальність дослідження зумовлено загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення мовних і позамовних засобів, які використовуються для реалізації комунікативних тактик і стратегій впливу на свідомість з метою забезпечення максимальної ефективності комунікації. Актуальним є звернення до літературно-критичних жанрів сучасного медійного дискурсу.

Мета статті – дослідити тактики і стратегії проблемної статті як аналітичного літературно-кри-

тичного жанру сучасного англомовного медійного дискурсу. Об'єктом дослідження є власне жанр проблемної статті. Предметом дослідження є лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості реалізації тактик і стратегій цього жанру.

Матеріал дослідження – тексти проблемних статей англомовних часописів *Canadian Literature*, *Comparative Literature*, *Journal of Modern Literature (Bloomington)*, *Novel (A Forum on Fiction)*, *The Hemingway Review*, *Twentieth*

Century Literature, World Literature Today.

Комунікативна стратегія визначається як сукупність мовленнєвих дій, які спрямовані на вирішення загального комунікативного завдання мовця [4, с. 58]; евристичне інтенціональне планування дискурсу для досягнення його учасниками кооперативного результату [3, с. 170]; взаємодія мисленнєвого та вербального планів дискурсу для досягнення позамовленнєвих діяльнісних цілей, що виявляє соціально-інтеракційну природу вербальної комунікації [5, с. 247]. Комунікативна стратегія може бути і невербальною [1, с. 14]. Комунікативна тактика – одна або декілька дій, які сприяють реалізації певних стратегій [4, с. 58].

Стратегії літературно-критичних жанрів медійного дискурсу – способи формування сприйняття та організації знань про літературні твори, які використовують критики з метою проінформувати читача про художній твір (автор, зміст, особливості оформлення та реалізації); дати загальну оцінку твору та його окремих аспектів; обґрунтувати оцінки, висловлені у літературно-критичній статті, пояснити, проілюструвати їх; вплинути на читача [3, с. 49–50]. Вибір комунікативних тактик і стратегій залежить від мовних особистостей адресанта й адресата, їхньої комунікативної мети (інтенції), а також екстралінгвістичних чинників.

Проблемна стаття є специфічним літературно-критичним жанром, оскільки розрахована на цільову групу читачів, тому друкують її лише у спеціалізованих виданнях. Проблемна стаття інформує читача про літературний процес у цілому, появу, зміну, зникнення, кризу жанрів, стиль тощо. Проблемна стаття – аналітичний літературно-критичний жанр медійного дискурсу, що передбачає розгляд, аналіз і прогнозування вирішення актуальної проблеми літературної критики, що супроводжує переосмислення законів тогочасної ідеології (переосмислення проблеми стилю, жанру, літературної течії, напряду тощо). Диференційними ознаками проблемної статті є: постановка актуальної проблеми, розкриття та розв'язання якої є основним завданням жанру; висвітлення актуальності проблеми, яку супроводжує обов'язкова поліваріантна аргументація у формі вербального коментування; представлення топосів «загальне – окреме», «позитивне – негативне»; показ зміни світоглядних орієнтирів

літературного світу; можливість повернення до розглянутої проблеми через деякий час в іншому ракурсі; максимальне спонукання читачів до роздумів над розв'язанням запропонованої проблеми; обов'язкове узагальнення фактів тематики жанру; дедуктивний метод побудови, яскрава емоційність викладу, підвищена критичність аналізу, професійний аналітико-інформаційний погляд, авторське розв'язання проблеми, оптимістична кінцівка тощо [6, с. 239].

Побудова проблемної статті складається з таких етапів: етап інтенційного фомування (автор мисленнєво оформлює свій задум щодо написання статті згідно з редакційними вимогами, особистими інтересами); етап вибору проблеми (особиста зацікавленість, редакторський вплив, неофіційне спілкування з читачами); етап інвенції (нагромадження матеріалу); узагальнено-дедуктивний етап (відокремлення основної інформації від другорядної, узагальнення обраного матеріалу); етап аргументації (виділення істинних суджень-домінантів (аргументів), які підкреслюють істинність чи хибність тез статті); аналітично-критичний етап (критичне осмислення огляду інформації); етап пропозицій (спонукаючи адресата до роздумів, автор повинен запропонувати свій варіант вирішення проблеми); заключний етап (всебічний аналітично-критичний огляд проблеми, визначення шляхів її розв'язання, висновки) [6, с. 240–243].

Проблемна стаття є близькою за своєю структурою до наукової статті, тому стратегія структурування за принципом релевантності виражена у кожній такій статті. За допомогою тактики введення теми в англійській проблемній статті критик намагається справити перше враження на читача, викликати у нього інтерес до певної теми, напр., *Ironically, perhaps, the reading of Mackenzie's Voyages today is a more complex, multilayered experience than it seems to have been for his contemporary audience* [13, с. 54]. Критик переконаний, що твір є складним для розуміння читачем. Тактика підведення підсумків реалізується у вигляді поради, рекомендації, напр., *Readers learn to be better people, if they do at all, like the Egyptian sultan: a lifetime in a short dream* [21, с. 140]. У даному висновку критик використовує умовну констrukцію *if they do at all*, а також

порівняння *like the Egyptian sultan*, рекомендуючи читачам змінюватися на краще.

Стратегія припущення в англомовній проблемній статті виражається за допомогою вживання речень з маркерами *would, seem, perhaps, maybe* тощо, напр., *Given how difficult it can be for readers or for a character in a novel to follow all the layers of reliability at which information comes to them and to tag them properly, each with contextual complications, it would seem that far from being the default assumption, the reliability of the information available to readers and to other characters in the book is not occasionally but typically doubtful* [20, с. 394]. З метою вираження припущення у цій проблемній статті критик використовує граматичну конструкцію *it would seem that*. Крім того, для вираження припущення, а також для зниження ілюквативної сили висловлювання може використовуватися конструкція *perhaps predictably*, напр., *Of Joyce's four masterpieces, the one that receives the most sustained critical attention is, perhaps predictably, Ulysses* [8, с. 149].

Стратегія узагальнення в англомовній проблемній статті реалізується тактиками виокремлення цілого та виокремлення частини. Тактика виокремлення цілого у проблемній статті пов'язана з оцінкою усього методу, стилю, підходу письменника, напр., *However, what is especially interesting about Tairov's approach for my purposes is his willingness to admit that he is manipulating, in fact betraying, Chesterton's text with his adaptation [...]* [11, с. 41]. Критик наголошує, що для його розвідки та написання цієї статті важливий увесь експериментальний метод Тайрова, використовуючи конструкцію *what is especially interesting about ... is*. Тактика виокремлення частини пов'язана з оцінкою окремих моментів літературного твору, напр., *This story's final sentence becomes the climax of all Krebs's emotional problems* [7, с. 55]. У проблемній статті про творчість Е. Гемінгвея критик використовує лексему *climax*, а також наголошує, що останнє речення оповідання письменника є кульмінацією, тобто виокремлює частину твору з метою пояснення та оцінки проблем персонажа.

Стратегія порівняння в англомовній проблемній статті використовується критиками з метою під-

твердження свого ставлення до прочитаного, напр., *Shaped like a children's picture-book, though clearly nothing of the kind, it looks like an illustrated text-poems by Hughes to which Baskin has done pictures-and is talked of as such in the standard bibliography and by early commentators on the work* [15, с. 18]. У цій проблемній статті стратегія порівняння реалізується конструкціями *shaped like, look like*.

Стратегія наведення прикладів в англомовній проблемній статті використовується критиками з метою фактологічного підтвердження своєї точки зору за допомогою використання конструкцій *for example, for instance, by way of example* тощо, напр., 1) *By way of example, however, if we turn to his Chapter 2, we can get a sense of his comparative methodology* [14, с. 176]; 2) *European modernists, for example, tend to hear Beckettian silence and babble haunting moments of crisis which turn about a lack in the subject* [12, с. 180]. У цих фрагментах проблемних статей стратегія наведення прикладів реалізується за допомогою конструкцій *by way of example, for example*. Критики наводять приклади з метою продемонструвати свою обізнаність, ерудицію, а також надати жвавості викладеному матеріалу.

Стратегія риторичних запитань використовується у проблемних статтях з метою змінити емоційний стан читача, утворити певну систему асоціацій та емоційно підкреслити тези критика, напр., *If the novel seemed realism's master genre in the 1830s, though, why did John Stuart Mill avow in 1833 that the best alternative to the "eloquence" found in political articles and philosophical disquisitions was the "feeling thought" to be found not in fiction but in poetry? Poetry, because it allows the articulation of feelings as one might confess them to oneself, is overheard, while eloquence, designed with an authence in mind, is simply heard* [18, с. 38]. У цій проблемній статті критик протиставляє *poetry* та *fiction* у вигляді риторичного запитання, що стимулює читача подумати над творами, які згадуються у статті. Спроба критика дати відповідь на це запитання підкреслює його попередні тези.

В англомовних проблемних статтях використовуються такі естралінгвістичні стратегії: інформа-

ційна та графічна. У текст проблемної статті вставляється інформація про критика, напр., *Norman Finkelstein is professor of English at Xavier University. His books of poetry include Restless Messengers and the three-volume serial poem Track: Track, Columns, and Powers. His most recent books of criticism are NOi One of Them in Place: Modern Poetry and Jewish American Identity and Lyrical Interference: Essays on Poetics. He is currently writing a book on religious revisionism in contemporary long poems* [9, с. 341]. У проблемній статті «Late Duncan: From Poetry to Scripture» подається коротка довідка про самого критика Н. Фінкелштайна.

Графічна стратегія в англомовній проблемній статті представлена шрифтовими виокремленнями назв творів, імен письменників, персонажів, цитат тощо, напр., 1) An accomplished writer of three collections of short stories and three previous novels, Rabindranath Mararaj has lived for many years in Ajax, Ontario. One could perhaps call his latest novel, *The Amazing Absorbing Boy*, “the year of finding Canada,” or more specifically Toronto. The book’s use of the comic-book genre to portray experiences of immigration brings to mind Michael Chabon’s *The Amazing Adventures of Kavalier & Clay* – a much grander and more sophisticated novel: not only do both novels begin with a seventeen-year-old, comic-book-obsessed protagonist named Sammy, but more importantly, they also share the common themes of orphanhood and being an immigrant in a metropolitan city [18, с. 130]. У цій статті назви творів виокремлюються курсивом. 2) *Lorna Dee Cervantes is an award-winning Chicana and Native American poet who has been described by Alurista as “one of the major Chicana poets of the past forty years.” Her published works include three books of poetry, Emplumada (1981), which won the American Book Award, From the Cables of Genocide: Poems on Love and Hunger (1991), and Drive (2006). She has been the recipient of two NEA Fellowships for Poetry. Cervantes’s poetry is known for its emphasis on social justice and for its compelling imagery* [16, с. 28]. У цій статті інформація про автора подається курсивом, а назви творів – подаються звичайним шрифтом.

Інформація про автора твору може бути подана курсивом у вигляді епіграфу, напр., *We are story*

gatherers, no matter who we are or what path we follow. Our first breath is the promise we make to take on our own story, and to accept a place in the story field of earthly life. We gather stories any way we can: across from the fire, at the kitchen table, by telephone, cell phone, Internet, and now texting. In our tribal traditions, those who could tell stories always had a place at the table, and friends wherever they traveled. With Cheyenne Madonna, Eddie Chuculate emerges as an important new talent in his generation of storytellers. The short story is his form. The place: straight out of contemporary Indian country. He’s a journalist of the soul as he investigates the broken-heart nation of Indian men. The epicenter of action is the tenuous meeting place between boyhood and manhood, between fierce need and desire. Chuculate relates a world that is exactly what it is, with no romantic savage junk, and no temporary spiritual life preservers. In the midst of despair there’s a shine of meaning that surfaces, like the miracle of sunrise after an all-night party. – Joy Harjo [10, с. 12].

Крім того, в англомовній проблемній статті, яка представлена на шпальтах спеціалізованих видань, після тексту статті йдуть примітки та література, напр.,

SIDEBAR

I am greatly indebted to Dmitri Nabokov for his most valuable suggestions and comments.

FOOTNOTE

1 Regrettably, the catalogue does not list the publisher and the year of publication. [...]

REFERENCE

Works Cited

Byron, Lord George Gordon. *The Complete Poetical Works*. Cambridge: Riverside P, 1933.

Debreczeny, Paul. *The Other Pushkin. A Study of Alexander Pushkin’s Prose Fiction*. Stanford: Stanford UP, 1983 [...] [19, с. 55].

Таким чином, для формування сприйняття та організації знань про літературні твори, авторський стиль, літературний напрям критики у проблемній статті використовують такі лінгвістичні стратегії: структурування за принципом релевантності, імунізації висловлювань, узагальнення, припущення, порівняння, наведення прикладів, риторич-

них запитань, графічну та інформаційну, які використовуються з метою звернути увагу читачів на подібні риси кількох літературних творів, персонажів; фактологічного підтвердження точки зору критика; досягнення стилістичного ефекту, експресії, що підвищує ефективність вираження ставлення критика до прочитаного; привернути увагу читачів до теми; також вираження різноманітних відтінків аксіологічного модального значення (сумніву, виклику, іронії тощо). Перспективою подальшого дослідження може бути розгляд особливостей реалізації комунікативних тактик і стратегій інших аналітичних літературно-критичних жанрів сучасного англомовного медійного дискурсу, а саме: літературної рецензії та літературного огляду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова А.Д. Комунікативні стратегії і тактики : проблеми систематики / Белова А.Д. // Мовні і концептуальні картини світу / [відп. ред. О.І. Чередниченко]. – К. : Логос, 2004. – № 10. – С. 11–16. 2. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : [монографическое учебное пособие] / Селиванова Е.А. – К. : Фитосоцицентр, 2002. – 336 с. 3. Синдеева Т.И. Речевой жанр “газетная рецензия” и его лингвотекстовые характеристики (на материале английского языка) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Синдеева Татьяна Игоревна. – М., 1984. – 210 с. 4. Труфанова И.В. О разграничении понятий : речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика / Труфанова И.В. // НДВШ : Филологические науки. – М., 2001. – № 3. – С. 56–65. 5. Фролова І.Є. Дискурсивна стратегія як організуючий конституент вербально-соціальної інтеракції / Фролова І.Є. // Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи / [гол. ред. Белова А.Д.]. – К. : Логос, 2009. – № 3. – С. 242–249. 6. Шевчук М. Фреймова організація дискурсу проблемної статті / Мирослава Шевчук // Мовознавчий вісник : зб. наук. праць / [гол. ред. Мартинова Г.І.]. – Черкаси : Брама-Україна, 2009. – Вип. 9. – С. 238–248.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Baerdemaeker R. Performative Patterns in

Hemingway's "Soldier's Home" / Ruben de Baerdemaeker // *The Hemingway Review*. – 10-01-2007. – Vol. 27. – P. 55. 8. Borg R. Working with History, Working with Taboo : A Comparative Review of Two Works of Joyce Criticism / Ruben Borg // *Journal of Modern Literature* (Bloomington). – 01-01-2008. – Vol. 31, Number 2. – P. 149. 9. Finkelstein N. Late Duncan : From Poetry to Scripture / Norman Finkelstein // *Twentieth Century Literature*. – 10-01-2005. – Vol. 51, Number 3. – P. 341. 10. Harjo J. Fiction by Eddie Chuculate / Joy Harjo // *World Literature Today*. – 07-01-2010. – Vol. 84. – P. 12. 11. Harriman L.H. The Russian Betrayal of G. K. Chesterton's The Man Who Was Thursday / Lucas H. Harriman // *Comparative Literature*. – 01-01-2010. – Vol. 62, N. 1. – P. 41. 12. Janus A. In One Ear and Out the Others : Beckett .... Mahon. Muldoon / Adrienne Janus // *Journal of Modern Literature* (Bloomington). – 01-01-2007. – Vol. 30, Number 2. – P. 180. 13. Jarvis R. Curious Fame : The Literary Relevance of Alexander Mackenzie Reconsidered / Robin Jarvis // *Canadian Literature*. – 07-01-2007. – P. 54. 14. Keenaghan E. Newly Discrepant Engagements : A Review of Three Recent Critical Works in Modernist Postcolonial Studies / Eric Keenaghan // *Journal of Modern Literature* (Bloomington). – 04-01-2006. – Vol. 29, Number 3. – P. 176. 15. Loizeaux E.B. Reading Word, Image, and the Body of the Book : Ted Hughes and Leonard Baskin's Cave Birds / Elizabeth Bergmann Loizeaux // *Twentieth Century Literature*. – 04-01-2004. – Vol. 50, N. 1. – P. 18. 16. Mish J.C. A Conversation with Lorna Dee Cervantes / Jeanetta Calhoun Mish // *World Literature Today*. – 07-01-2010. – Vol. 84. – P. 28. 17. Plotz J. Antisocial Fictions : Mill and the Novel / John Plotz // *Novel (A Forum on Fiction)*. – 04-01-2010. – Vol. 43, N. 1. – P. 38. 18. Shao-Pin L. The Year of Memory and Discovery / Luo Shao-Pin // *Canadian Literature*. – 04-01-2011. – P. 130. 19. Shapiro G. Nabokov and Pellico : Invitation to a Beheading and My Prisons / Gavriel Shapiro // *Comparative Literature*. – 01-01-2010. – Vol. 62, N. 1. – P. 55. 20. Spolsky E. How to Do Things with Novels / Ellen Spolsky // *Twentieth Century Literature*. – 10-01-2007. – Vol. 53, N. 3. – P. 394. 21. Sussman Ch. Time Wandering : Problems of Witnessing in the Romantic-Era Novel / Charlotte Sussman // *Novel (A Forum on Fiction)*. – 04-01-2010. – P. 140.